

Марина В. Савченко¹, Олександр А. Коцемир²
**МЕТОДИЧНИЙ ІНСТРУМЕНТАРІЙ ОЦІНЮВАННЯ
ФІНАНСОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ У КОНТЕКСТІ МОНІТОРИНГУ
ЕФЕКТИВНОСТІ ФІНАНСОВОЇ СТРАТЕГІЇ ПІДПРИЄМСТВА
ЕЛЕКТРОЕНЕРГЕТИЧНОЇ ГАЛУЗІ**

У статті обґрунтовано, що фінансовий потенціал, будучи складною, динамічною категорією залежить від рівня розвитку підприємства, конкурентної позиції, можливості залучення та поєднання окремих видів джерел фінансування. Рівень фінансового потенціалу обумовлений ефективністю фінансової стратегії підприємства. Авторами запропоновано методичний інструментарій оцінювання фінансового потенціалу у контексті моніторингу ефективності фінансової стратегії підприємства на засадах таксономічного підходу.

Оцінювання рівня фінансового потенціалу підприємства на засадах таксономічного підходу запропоновано виконувати за алгоритмом, що включає такі етапи: формування матриці спостережень, стандартизація матриці спостережень, формування вектору-еталону, визначення відстані між спостереженнями та вектором-еталоном та розрахунок таксономічного коефіцієнту фінансового потенціалу. На основі узагальнення напрацювань науковців щодо проблеми оцінювання фінансового потенціалу підприємства був виділений перелік індикаторів, що дозволили визначити інтегральний показник рівня фінансового потенціалу підприємства у контексті ефективності фінансової стратегії підприємства. Після побудови матриці спостережень проведено диференціацію змінних на стимулятори та дестимулятори залежно від впливу на рівень фінансового потенціалу у контексті ефективності фінансової стратегії підприємства, що є основою для побудови вектора – еталону. Співставлення фактичних індикаторів та вектора – еталону дозволяє визначити відстані між спостереженнями та вектором-еталоном, узагальнюючи які розраховується таксономічний показник фінансового потенціалу підприємства.

Запропонований методичний інструментарій оцінювання фінансового потенціалу у контексті моніторингу ефективності фінансової стратегії було апробовано за даними провідного електроенергетичного підприємства Хмельниччини – АТ «Хмельницькобленерго». За розрахунками рівень фінансового потенціалу АТ «Хмельницькобленерго» низький, що свідчить про низьку ефективність фінансової стратегії, що є притаманним для більшості державних підприємств.

Ключові слова: потенціал підприємства, фінансовий потенціал, управління фінансовим потенціалом, фінансові ресурси, фінансова стратегія.

Рис. 2. Табл. 3. Лім. 10.

JEL Classification: G30, G32, L20, R11

IORCID: 0000-0002-9063-3551

DOI: 10.32752/1993-6788-2023-1-260-6-13

Maryna V. Savchenko, Oleksandr A. Kotsemyr
**METHODOLOGICAL TOOLKIT FOR ASSESSING FINANCIAL POTENTIAL
IN THE CONTEXT OF MONITORING THE EFFICIENCY OF THE
FINANCIAL STRATEGY OF THE ELECTRICITY INDUSTRY ENTERPRISE**

The article substantiates that financial potential, being a complex, dynamic category, depends on the level of enterprise development, competitive position, the possibility of attracting and combining certain types of financing sources. The level of financial potential is determined by the effec-

¹ Vasyli' Stus Donetsk National University. Vinnytsa. Ukraine.

² JSC Khmelnytskoblenenergo. Khmelnytsk. Ukraine.

tiveness of the company's financial strategy. The authors proposed a methodological toolkit for assessing financial potential in the context of monitoring the effectiveness of the company's financial strategy based on the taxonomic approach.

The assessment of the level of the financial potential of the enterprise on the basis of the taxonomic approach is proposed to be carried out according to the algorithm, which includes the following stages: formation of the matrix of observations, standardization of the matrix of observations, formation of the reference vector, determination of the distance between observations and the reference vector, and calculation of the taxonomic coefficient of financial potential. On the basis of the generalization of the work of scientists regarding the problem of assessing the financial potential of the enterprise, a list of indicators was selected, which made it possible to determine the integral indicator of the level of the financial potential of the enterprise in the context of the effectiveness of the financial strategy of the enterprise. After the construction of the observation matrix, the variables were differentiated into stimulators and destimulators depending on the impact on the level of financial potential in the context of the effectiveness of the company's financial strategy, which is the basis for the construction of the vector - standard. Comparing the actual indicators and the reference vector allows you to determine the distances between the observations and the reference vector, summarizing which the taxonomic indicator of the enterprise's financial potential is calculated.

The proposed methodological toolkit for assessing financial potential in the context of monitoring the effectiveness of the financial strategy was tested based on the data of the leading electric power company of Khmelnytskyi region - JSC "Khmelnyskoblenenergo". According to calculations, the level of financial potential of JSC "Khmelnyskoblenenergo" is low, which indicates the low efficiency of the financial strategy, which is typical for most state-owned enterprises.

Keywords: enterprise potential, financial potential, financial potential management, financial resources, financial strategy.

Peer-reviewed, approved and placed: 12.01.2023.

Постановка проблеми. У сучасних турбулентних умовах розробка фінансової стратегії підприємств електроенергетичної галузі набуває актуальності у контексті ефективності використання фінансових ресурсів підприємства. Ефективність фінансової стратегії підприємств електроенергетичної галузі залежить від великої кількості детермінант, формалізованих цілей та орієнтирів. Підприємства зацікавлені в розробці фінансової стратегії, яка є генеральним планом дій щодо забезпечення діяльності фінансовими ресурсами підприємств та їх використання. Вона поєднує питання теорії та практики планування та формування фінансових ресурсів, завдяки цьому забезпечується фінансова стабільність.

Важливість питань щодо підвищення ефективності фінансової стратегії обумовлює необхідність подальшого наукового пошуку щодо оцінки та ефективності використання фінансового потенціалу підприємства.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Вирішенню теоретичних, методичних та практичних проблем, пов'язаних із розробкою та реалізацією фінансової стратегії підприємства присвячено чимало публікацій зарубіжних і вітчизняних вчених: А. О. Бернацька [5], І. О. Бланк [1], О. М. Гончаренко [2], В. П. Мартиненко [3], Л. Ю. Наумова [4], В. О. Романишин [5], О. О. Терещенко [6], І. Г. Химич [7] та багато інших.

Незважаючи на величезний накопичений досвід і значну кількість наукових розробок вітчизняних та зарубіжних вчених, формуванню фінансо-

вої стратегії електроенергетичного підприємства увага не приділялась, саме цим і обумовлена актуальність дослідження.

Мета дослідження. На основі узагальнення наукових здобутків щодо проблеми обґрунтування фінансової стратегії підприємства розробити практичні рекомендації з оцінювання ефективності фінансової стратегії у контексті оцінки фінансового потенціалу підприємства електроенергетики на основі визначення таксономічного показника.

Основні результати дослідження. Фінансовий потенціал є складною, динамічною системою, елементи якої взаємозв'язані та взаємообумовлені, і включає в себе безліч складових. Кожен з елементів залежить від рівня розвитку підприємства, конкурентної позиції, можливості залучення та поєднання окремих видів джерел фінансування, що обумовлено ефективністю фінансової стратегії підприємства. Запропоновано методичний інструментарій оцінювання фінансового потенціалу у контексті моніторингу ефективності фінансової стратегії підприємства електроенергетичної галузі побудувати на засадах таксономічного підходу.

Коефіцієнт таксономії – це показник, що застосовується для статистичної характеристики більшості об'єктів та з його допомогою можна оцінити досягнутий в деякому періоді середній рівень значення ознаки, який характеризує розглянуте явище.

Оцінювання рівня фінансового потенціалу підприємства на засадах таксономічного підходу запропоновано виконувати за алгоритмом, представленим на рис. 1.

При побудові таксономічного показника застосовується матриця стандартизованих реалізацій індикаторів. Стандартизація дозволяє позбавитись від одиниць виміру, як натуральної, так і вартісної. Одночасно відбувається вирівнювання дисперсії (кожна дисперсія стає рівна одиниці), а також значення ознак (всі середні арифметичні дорівнюють нулю), що небажано, так як через це кожна ознака в однаковій мірі впливає на результати аналізу.

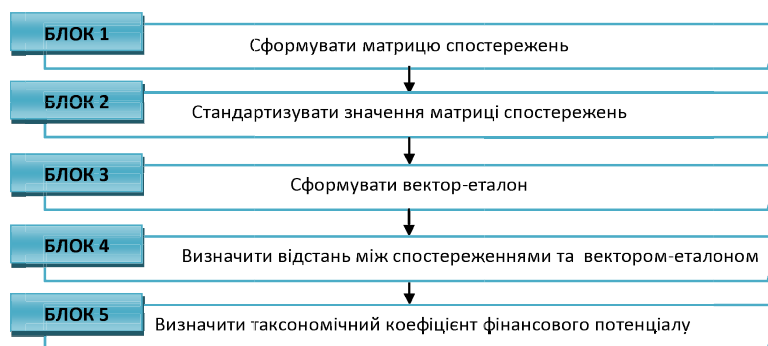

Рис. 1. Алгоритм використання таксономічного аналізу, побудовано автором

Тому в деяких випадках встановлюють ієрархію ознак, використовуючи відповідні коефіцієнти ієрархії, диференційні ознаки за їхньою важливістю

для проводу мого дослідження. Коефіцієнти виявляються на основі якісного аналізу чи за допомогою відповідних методів.

На основі звітності АТ «Хмельницькобленерго» за 2019-2021 рр. були розраховані та обрані показники, що дозволять визначити коефіцієнт таксономії для оцінки фінансового потенціалу підприємства.

Фактори, що впливають на фінансовий потенціал, – це, передусім, стійке зростання суми власних коштів підприємства, а також чистого доходу та валового прибутку, високий рівень рентабельності та ліквідності, забезпечення припустимої норми залежності від кредиторів.

На основі праць декількох авторів був виділений перелік показників, які дозволять визначити інтегральний показник рівня фінансового потенціалу підприємства у контексті ефективності фінансової стратегії підприємства (табл. 1).

Таблиця 1. Показники ля визначення інтегрального показника фінансового потенціалу у контексті ефективності фінансової стратегії підприємства, побудовано автором на основі [8-10]

Показники	П. О. Фомін, М. Д. Старо- войтов	Н. О. Гнип [8]	В. І. Чобіток [9]	І. П. Мойсеєнко, Л.А. Мачкур [10]
Чистий дохід		*	*	
Валовий прибуток		*	*	
Собівартість продукції			*	
Коефіцієнт рентабельності власного капіталу	*	*		*
Коефіцієнт фінансової залежності	*	*		
Власний капітал			*	*
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	*			
Коефіцієнт рентабельності продукції	*		*	*
Період оборотності дебіторської заборгованості				*
Коефіцієнт маневреності власного капіталу		*		

Після визначення вихідних даних побудовано матрицю спостережень (X) на основі даних АТ «Хмельницькобленерго» за 2019-2021 рр. (табл. 2).

Таблиця 2. Вихідні дані для оцінки фінансового потенціалу АТ «Хмельницькобленерго» в 2019-2021 рр., розраховано на основі звітності АТ «Хмельницькобленерго»

Показники	2019	2020	2021
Чистий дохід, тис. грн	3081953	3362682	5125523
Валовий прибуток, тис. грн	145568	65549	212275
Собівартість продукції, тис. грн	2936385	3297133	4913248
Коефіцієнт рентабельності власного капіталу	0,059	0,072	0,092
Коефіцієнт фінансової залежності	1,440	1,425	1,554
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,359	0,206	0,101
Власний капітал, тис. грн	1960719	2077316	2185686
Період оборотності дебіторської заборгованості, дні	38	44	46
Коефіцієнт рентабельності активів	0,049	0,062	0,073
Коефіцієнт маневреності власного капіталу	-0,103	-0,11	-0,145

Матриця спостережень (X) для обудови таксономічного показника фінансового потенціалу у контексті ефективності фінансової стратегії підприємства матиме такий вигляд:

$$X = \begin{vmatrix} 3081953 & 145568 & 2936385 & 0,059 & 1,44 & 0,359 & 1960719 & 38 & 0,049 & -0,103 \\ 3362682 & 65549 & 3297133 & 0,072 & 1,425 & 0,206 & 2077316 & 44 & 0,062 & -0,11 \\ 5125523 & 212275 & 4913248 & 0,092 & 1,554 & 0,101 & 2185686 & 46 & 0,073 & -0,145 \end{vmatrix} \quad (1)$$

Стандартизована матриця за середнім значенням за кожним показником фінансового потенціалу у контексті ефективності фінансової стратегії підприємства матиме вигляд:

$$X = \begin{vmatrix} 0,799 & 1,031 & 0,79 & 0,794 & 0,978 & 1,617 & 0,945 & 0,9 & 0,804 & 0,863 \\ 0,872 & 0,464 & 0,887 & 0,969 & 0,967 & 0,928 & 1,001 & 1,021 & 1,015 & 0,922 \\ 1,329 & 1,504 & 1,322 & 1,238 & 1,055 & 0,455 & 1,054 & 1,079 & 1,182 & 1,215 \end{vmatrix} \quad (2)$$

Диференціація змінних на стимулятори та дестимулятори здійснювалася залежно від впливу на рівень фінансового потенціалу у контексті ефективності фінансової стратегії підприємства (табл. 2). Ознаки, котрі впливають позитивно (стимулювання) на загальний рівень розвитку об'єкта, називають стимуляторами, ознаки, які несуть негативний вплив, називають дестимуляторами. Такий поділ – основа для побудови вектора – еталону. Елементи цього вектора мають координати X_{oi} і формуються з значень показників за формулою (3):

$$\begin{aligned} X_{oi} &= \max X_{ij} \text{ стимулятор} \\ X_{oi} &= \min X_{ij} \text{ дестимулятор} \end{aligned} \quad (3)$$

Результати розподілу показників за їх впливом на рівень фінансового потенціалу у контексті ефективності фінансової стратегії підприємства наведений у табл. 3.

Таблиця 3. Розподіл показників, побудовано автором

Показники	Характеристика	Висновок
Чистий дохід	Грошовий вираз виручки, яку підприємство одержало від реалізації всієї виробленої продукції або наданих послуг чи виконаних робіт	С
Валовий прибуток	Загальна сума прибутку отримана підприємством від підприємницької діяльності	С
Собівартість продукції	Виражені у грошовій формі витрати, пов'язані з підготовкою, організацією, веденням виробництва та реалізацією продукції (виконання робіт, надання послуг)	Д
Коефіцієнт рентабельності власного капіталу	Показує, який прибуток приносить кожна інвестована власниками грошова одиниця	С
Коефіцієнт фінансової залежності	Характеризує частку залучених коштів підприємства у загальній сумі коштів, авансованих у його діяльність	Д
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	Показує, яка частина короткострокової заборгованості може бути у випадку необхідності погашена негайно за рахунок найбільш ліквідних активів	С
Власний капітал	Фінансові ресурси, які вкладені ним для організації та фінансування господарської діяльності	С
Період оборотності дебіторської заборгованості	Показує скільки разів у середньому протягом року дебіторська заборгованість перетворювалась у грошові кошти	Д
Коефіцієнт рентабельності активів	Характеризує фінансовий результат використання наявних ресурсів	С
Коефіцієнт маневреності власного капіталу	Показує, яка частина власного капіталу використовується для фінансування поточної діяльності, тобто яку частину вкладено в оборотні кошти, а яку – капіталізовано	С

У разі, коли показник є стимулятором, для вектора-еталону необхідно вибрати максимальне значення цього показника. Для дестимуляторів навпаки – найменше.

У результаті був розрахований таксономічний показник фінансового потенціалу АТ «Хмельницькобленерго» за 2019-2021 рр. Результати розрахунку для наочності подано у вигляді діаграми (рис. 2).

Як показали розрахунки, протягом аналізованого періоду спостерігалось зменшення рівня фінансового потенціалу АТ «Хмельницькобленерго» на 0,354 пункти. У 2021 р. підприємство характеризувалося низьким рівнем фінансового потенціалу, про що свідчить коефіцієнт таксономії, що приймає значення 0,169. Показники цього року мають найнижчі значення та є далекими від вектору-еталону, що свідчить про неефективність фінансової стратегії.

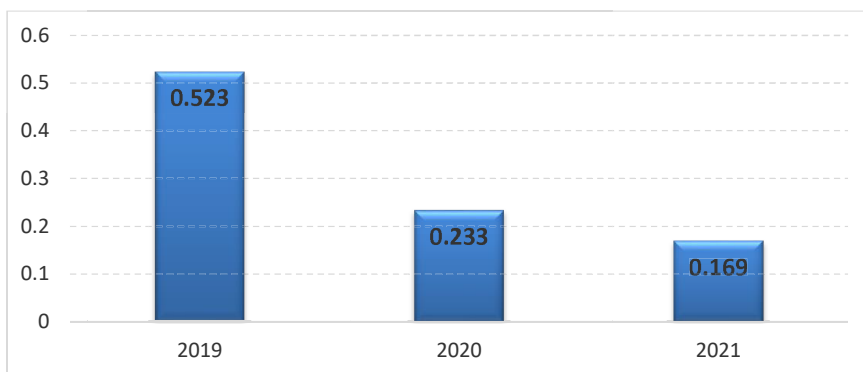

Рис. 2. Динаміка зміни інтегрального показника рівня фінансового потенціалу АТ «Хмельницькобленерго» за 2019-2021 рр., побудовано автором

Аналіз показав, що рівень фінансового потенціалу у контексті ефективності фінансової стратегії АТ «Хмельницькобленерго» перебуває на доволі низькому рівні, хоча і при одночасно наявній тенденції зростання ефективності його діяльності (показники виторгу, валового прибутку, рентабельності зросли за період), через збільшення значення коефіцієнту залежності та від'ємне значення коефіцієнту маневреності капіталу.

Висновки. Отже, застосування таксономічного методу для оцінки рівня фінансового потенціалу у контексті ефективності фінансової стратегії підприємства є доволі ефективним, оскільки він дає змогу уникнути аналізу значної кількості окремих коефіцієнтів, виявити динаміку зміни показника та фактори впливу на нього; також він дає право обрати власний набір показників для аналізу згідно з його цілями.

Перспективи подальших досліджень полягають у обґрунтуванні можливості застосування запропонованого підходу для оцінювання фінансового потенціалу у контексті ефективності фінансової стратегії підприємств інших галузей.

1. Бланк И.А. Финансовая стратегия предприятия. К.: Эльга: Ника центр, 2006. 456 с.
2. Гончаренко О.М. Фінансова стратегія: теоретичні питання розробки та реалізації. Вісник соціально-економічних досліджень : зб. наук. праць. 2015. Вип. 1. № 56. С. 35–40.
3. Мартиненко В. П. Концептуальні аспекти фінансової стратегії підприємства. Економічний вісник НТУУ «Київський політехнічний інститут». 2021. № 19. С. 78-81.
4. Наумова Л.Ю. Фінансова стратегія економічного розвитку підприємств. Наука й економіка. 2014. Вип. 2. С. 134-139. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nie_2014_2_23
5. Романишин В. О., Бернацька А. О. Фінансова стратегія та її роль у забезпеченні стійкого розвитку підприємства. Інвестиції: практика та досвід. 2020. № 2. С. 54-62.
6. Терещенко О. О. Антикризове фінансове управління на підприємстві: монографія. К.: КНЕУ, 2004. 268 с.
7. Химич І. Фінансова стратегія як елемент фінансової стабільності підприємства. Галицький економічний вісник. 2013. № 4. С. 158-164. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/gev_2013_4_25.
8. Гнип Н. О. Організаційно-економічні засади прогнозування фінансового потенціалу підприємств. Держава та регіони. 2010. № 1. С. 64-67.

-
9. Чобіток В. І., Астапова О. В. Розробка стратегії управління фінансовим потенціалом підприємств. Вісник економіки транспорту і промисловості. 2015. № 49. С. 160-165.
 10. Мойсеєнко І. П., Мачкур Л.А. Аналіз фінансового потенціалу підприємства. НУ «Львівська політехніка», 2014. Вип. 16.2. С. 201-206.
-

1. Blank I.A. (2006). *Finansovaya strategiya predpriyatiya*. K.: E'ґga: Nika centr. 456 s. [in Russian].
2. Honcharenko O.M. (2015). *Finansova stratehiia: teoretychni pytannia rozrobky ta realizatsii*. *Visnyk sotsialno-ekonomichnykh doslidzhen : zb. nauk. prats*. Vyp. 1. № 56. S. 35–40 [in Ukrainian].
3. Martynenko V. P. (2021). *Kontseptualni aspekty finansovoi stratehii pidpriemstva*. *Ekonomichnyi visnyk NTUU «Kyivskiy politekhnichnyi instytut»*. № 19. S. 78-81 [in Ukrainian].
4. Naumova L.Iu. *Finansova stratehiia ekonomichnoho rozvytku pidpriemstv*. *Nauka y ekonomika*. 2014. Vyp. 2. S. 134-139. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nie_2014_2_23 [in Ukrainian].
5. Romanyshyn V. O., Bernatska A. O. (2020). *Finansova stratehiia ta yii rol u zabezpechenni stikoho rozvytku pidpriemstva*. *Investytsii: praktyka ta dosvid*. № 2. S. 54-62 [in Ukrainian].
6. Tereshchenko O. O. (2004). *Antykryzove finansove upravlinnia na pidpriemstvi: monohrafiia*. K.: KNEU. 268 s. [in Ukrainian].
7. Khymych I. (2013). *Finansova stratehiia yak element finansovoi stabilnosti pidpriemstva*. *Halytskyi ekonomichnyi visnyk*. № 4. S. 158-164. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/gev_2013_4_25 [in Ukrainian].
8. Hnyp N. O. (2010). *Orhanizatsiino-ekonomichni zasady prohnozuvannia finansovoho potentsialu pidpriemstv*. *Derzhava ta rehiony*. № 1. S. 64-67 [in Ukrainian].
9. Chobitok V. I., Astapova O. V. *Rozrobka stratehii upravlinnia finansovym potentsialom pidpriemstv*. *Visnyk ekonomiky транспорту і промисловості*. 2015. № 49. С. 160-165 [in Ukrainian].
10. Moiseienko I. P., Machkur L.A. (2014). *Analiz finansovoho potentsialu pidpriemstva*. NU «Lvivska politekhnika». Vyp. 16.2. S. 201-206 [in Ukrainian].